

HANNA LANTTO

BIL
BAO

TAMMI

HANNA LANTTO

BIL
BAO

TAMMI

HELSINKI

1. painos

© Hanna Lantto ja Tammi 2025

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-04-6761-6

PAINETTU EU:SSA

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

*Euskara, euskara,
habil mundu guzira.*

Baskin kieli, baskin kieli,
kulje koko maailmaan!

BERNARD ETXEPARE (1545): KONTRAPAS

MITÄ NYT TAPAHTUU? On perjantai, elokuun kolmas päivä. Minä ja ystäväni olemme kokoontuneet Helsingin Vallilaan tekemään töitä. Työskentelemme kolmen vartin pätkissä ja pidämme niiden välissä vartin tauon. Olen juuri pilkkonut paprikaa yhteiseen salaattiin ja riemuinnut mielessäni siitä, että olen keskustellut koko päivän ihmisten kanssa helposti ja kepeästi, työpäivä on ollut hauska. Miksi oloni on nyt kääntymässä näin omituiseen suuntaan? Minut valtaa suunnaton paine, kuin risteilyalus kääntäisi kurssiaan sisälläni, kuin joku vääntäisi hitaasti padon ruuveja auki ja valtaiset vesimassat kerääntyisivät portin taakse odottamaan irtipääsyään. Kirjaimet pomppivat silmissäni, teksti tietokoneen ruudulla sumenee. Suljen tiedoston. Suljen kaikki tiedostot ja sammutan koneen. Tuijotan ulos ikkunasta.

Johtuuko se Helsingin Sanomien kolumnista, jonka aamulla luin? Parisuhdekolumnistin tunnelma lässähtää, jos uusi tuttavuus puhuu baarissa seksistä liian suoraan. Naisen suusta ei ole kaunista kuulla rivouksia. Ei saa sanoa: mennäänkö panemaan? Parempi on käyttää kiertoilmauksia, kuten: lähdetkö vielä drinkille luokseni? Niin säilyy mystiikka, nainen on edelleen viehättävä, salaperäinen olento. Illan jatko on avoin, mutta mielikuvitus herää. Kaikki on mahdollista!

Lähdetkö drinkille tosiaan jättää varaa tulkinnoille. Niin jättää myös haetaan meiltä mölkky ja mennään puistoon pelaamaan. Minä

tulkitsin, että drinkki oli drinkki ja mölkky oli mölkky. Miehet tulkitsivat nuo sanat toisin, eivätkä he olleet valmiita luopumaan tulkinnostaan, vaikka yritin kertoa etteivät ne vastanneet omiani. Mietin, olinko ollut tyhmä. Onko olemassa salainen koodikieli, jota en ole koskaan oppinut? Ehkä drinkki ja mölkky ovat koodisanoja, jotka sitten johtivat siihen mihin johtivat, ja siksi sain syyttää kaikesta vain itseäni.

Vai johtuuko tunne risteilyaluksen kääntymisestä siitä, että olen juuri ehtinyt iloita hyvästä olostani, muistanut että oli aika, jolloin en kyennyt pilkkomaan vihanneksia ihmisten seurassa? Ehei, älä kuvittelekaan, mieli sanoo. Sinulla ei ole oikeutta tuntea itseäsi tavalliseksi. Sinä kuulut roskasäiliöiden taakse, ja siellä sinua satutetaan aina uudelleen ja uudelleen, se on sinun maailmasi.

Ajatukseni pyörivät menneissä tapahtumissa, tapahtumissa, jotka olen kuvitellut jättäneeni taakseni jo vuosia sitten.

Hätä tulee kuitenkin vasta seuraavana päivänä, kun muistikuvat eivät hellitä. Olen puutarhajuhlissa, musiikki soi, lapset pulikoivat paljussa. Emäntä pilkkoo pöydälle vesimelonia, palat lävistetään puutikuilla ja syödään suoraan tikuista kuin jäätelö, hattara, grillivarras.

Autan lapsen ylle uima-asun, hänellä on kiire paljuun. Nostan hänet paljuun loiskuttamaan vettä ja käännyttämään ottamaan pöydältä viipaleen vesimelonia. Telttakatoksen alla soittaja aloittelee esitystänsä. Laihalla miehellä on yllään kirjava kukkapaita, kädessään haitari. Yritän haukata varovasti vesimelonia, mutta mehu valuu pitkin leukaa, pitkin rintavakoa mekkoni sisään. Puoliso ojentaa minulle talouspaperia.

Puolison suu liikkuu, mutta en kuule, mitä hän sanoo. En kuule, mitä soittaja soittaa. Kaiken peittää alleen ilkeä ääni, joka toistelee: sinä et kuulu tänne. Se minä, joka on vuosia käynyt töissä, kasvattanut lastaan parhaansa mukaan ja tavannut ystäviään puutarhajuhlissa, se, joka on ollut kaikin puolin kunnioitettava

ja tavallinen, on siirtynyt reunoille ja typistynyt kuoreksi. Sisäläni paisuu ja valtaa tilaa toinen minä, se on kipeä ja vereslihalla, se koostuu torjutuista muistoista ja häpeästä. Yritän upottaa sen viiniin, mutta viini ei auta viemään ajatuksia muualle, vaan ne vahvistuvat, paisuvat rinnassa. Räjähdän kohta. Käänny puolisoni puoleen: Mennään pois täältä, rakas, ota nyt hyvä mies auto ja kuljeta minut pois täältä, mennään kotiin!

Automatkan aikana juon itseni humalaan. Kaupungissa annan puolison huolehtia lapsen kotiin ja pakenen karaokebaariin. Olen kotonani humalaisten ja eksyneiden ihmisten seurassa, en ole kotonani puutarhajuhlissa lapsiperheiden seurassa, karaokebaarissa saan olla mitä haluan ja olla olematta mitään kenellekään. Haen tiskiltä tuopin. Huoneen perällä istuu puolilituttu, ystävän puolison ystävä, josta en oikeastaan edes pidä. Olen kuitenkin kiitollinen, että näen puolilitutun. Hänelle en ole velkaa mitään, hänelle minun ei tarvitse näyttäytyä hyvässä valossa. Istun tuoppeineni puolilitutun viereen ja oksennan ulos tarinan, jota en voi kertoa ystävilleni, vanhemmilleni, työtovereilleni. Tarinan, jota en ole vuosiin uskaltanut kertoa edes itselleni.

OSA 1:
KAUPUNKI

Ah, Bilbao de mis recuerdos y de mis esperanzas, de mis recuerdos de esperanza y de mis esperanzas de recuerdos también, ¡cómo trato de recoger el que hace treinta años soñaba que habría de ser hoy!

Voi, muistojeni ja toiveideni Bilbao, muistot toiveistani ja toiveet muistoistani, miten saisinkaan takaisin sen, mitä kolmekymmentä vuotta sitten uneksin tänään olevan!

MIGUEL DE UNAMUNO (1919)

”ELINA! KATSO TÄTÄ!” Opiskelukaveri tyrkkää eteeni monisteeseen.

Käännä baskiksi:

Baskeilla on paljon aseita.

Suomalaisilla on paljon pulloja.

En anna pulloani.

Pihtiputaalaiset tietävät kaiken.

Ovatko kansan yhtenäisyyspuolueen jäsenet separatisteja?

Kasvoilleni leviää vino virnistys. Partasuisen professorin luennoilla ei ehkä opi kieltä kovin hyvin, mutta yksityiskohdat jäävät totisesti mieleen. Olemme oppineet, että poliiseja kutsutaan Baskimaassa koiriksi. Professori on soittanut meille melankolisia lauluja, joissa haikaillaan vapaata isänmaata, ja näyttänyt, miten baskit hurraavat. He nostavat nyrkkinsä ilmaan ja huutavat: *Gora!*

Olen aloittanut opintoni pääkaupungissa ja puistellut vaatteistani pienen paikkakunnan pölyt. Espanjalaisen filologian fukseissa on neljätoista tyttöä ja yksi poika, jota kutsutaan kiintiöpojaksi. Aluksi en löydä asuntoa, joten kysyn uusilta opiskelutovereiltani, saisinko asua pari kuukautta jonkun nurkissa. Kaksi tyttöä sanoo kyllä. Menen ensimmäisen tytön opiskelija-asuntoon ja sanon: Eipä ole kummoinen. Menen toisen tytön yksiössä jääkaapille,

nyrpistän meetvurstipötkölle ja kysyn: Eikö sinulla ole muuta syötävää?

Meistä tulee silti kavereita. Kahvi maksaa opiskelijaruokalassa neljä markkaa, istumme tuntikausia päiväkausia viikkokausia Porthanian kahvilassa ja juomme vähintään viisi kuppia kahvia joka päivä. Iltaisin juomme halpaa olutta kapakassa, jonka oluthanoja ei koskaan pestä kunnolla ja oluessa on siksi aivan erityinen, voinen ja samalla saippuainen maku. Se maistuu itsenäisyydeltä. Avajaisviikolla meidät kootaan yliopiston päärakennuksen saliin, jossa uusille opiskelijoille painotetaan, että yliopistossa tärkeintä on akateeminen vapaus. Opiskele sitä, mikä sinua kiinnostaa. Opiskele vaikka saksan kieltä ja kirkkohistoriaa, jos niin haluat, niin oli joku tehnyt ja saanut siitä itselleen arvostetun ammatin. Yliopisto on yhteisö, eikä täältä ole mikään kiire pois.

Yliopisto on ihana. Se tarjoaa notkuvan noutopöydän tietoa, jota saan kahmia niin paljon kuin kykenen nielemään. Opiskelen kielihistoriaa, romaniaa, luen Lorcan runoja espanjaksi luennolla ja luennon jälkeen kapakassa, piilotan runokirjan Seiska-lehden taakse, jotten vaikuttaisi aivan niin yli-innokkaalta uudelta opiskelijalta kuin todellisuudessa olen. Menen kaikkiin tapahtumiin, jokaiselle yleisöluennolle, liityn kuuteen eri järjestöön. Elämäni on täyttä ja jännittävää. Olen saanut elämäni ensimmäisen vuokra-asunnon ja tunnen itseni heti kovin helsinkiläiseksi: osoitteeni on *Helsinginkatu*, sähköpostiosoitteeni *helsinki.fi*.

Perjantaiamun baskintunneista on kuitenkin tullut ensimmäisen opiskeluvuoteni kohokohta. Kielen tuntematon alkuperä, baskien kamppailu maansa ja kielensä puolesta, loppumaton apuverbitaulukko, kaikki tuo imee minua puoleensa ja saa kuvittelemaan, että tuoreella aikuisuudella olisi jotain vielä suurempaa ja jännittävämpää tarjolla. Kun professori antaa meille tehtäväksi opetella ulkoa Isä meidän -rukouksen baskiksi, tankkaan sanoja

vessassa, kirjastossa ja opiskelija-asuntoni keittiössä, vaikka ymmärrän niistä vain muutaman. Kolmen päivän kuluttua kun olen kävelemässä yliopistolta yksiööni Kurviin, rukous nousee kokonaisuena mieleeni. Se on syöpynyt aivoihini kuin kolmen kertotaulu, eikä sitä saa enää koskaan sieltä pois.

Istumme tutussa ikkunapöydässä ja irvistelemme kahvin metalliselle maulle. Katselen aukiolle, jonka keskellä törröttää ruosteinen veistos, yläosastaan moneksi jakautuva rautapalkki, jonka haarat kietoutuvat syleilemään toisiaan.

Kurssikaveri seuraa katsettani.

”Ihme häkkyrä”, kaveri tokaisee. ”Tuohan on täysin ruosteessa. Luulisi, että yliopistolla olisi varaa parempaan.”

Häkkyrän nimi on *Lotura*, yhteys. Tekijä on Eduardo Chillida, Donostian kaupungissa Baskimaassa syntynyt kuvanveistäjä. Partasuinen professori on vienyt meidät katsomaan veistosta. Se oli aikanaan merkittävä, kertoi professori, ensimmäisiä kansainvälisesti tunnettujen taiteilijoiden veistoksia Suomessa. Veistos kuvastaa tieteen ja taiteen yhteyttä, sanoi professori, mutta minä tulkitsen toisiinsa kietoutuneiden teräspalkkien merkityksen toisellakin tavalla: näen siinä yhteyden, joka ulottuu koko maanosan läpi Euroopan koilliskulmasta lounaiskulmaan, Itämeren rannoilta Biskajanlahden pohjukkaan, missä Atlantin aallot pieksevät kallioista rantaa.

Tuijotan kurssikaveria vihaisesti.

”Minä pidän siitä. Mitä sinä oikein kaipaat, lisää näköispatsaita, tärkeitä äijjiä?”

Kurssikaveri näyttää säikähtäneeltä. Sitten hän naurahtaa hämillään.

”Rauhoitu nyt.”

Kaveri pudistelee päätään, nousee ja heilauttaa kassinsa olalle.

”Täytyy olla elämän vaikeaa, jos ottaa kaiken noin vakavasti.”

Käännän katseeni metallipalkkiin. Tunnen syvempää yhteyttä veistosta kuin kurssikaveriani kohtaan. Onneksi se ei ymmärrä, mitä tuo moukka on siitä juuri sanonut.

Tammikuussa menen infotilaisuuteen kuuntelemaan opiskelija-vaihdosta, kaikista niistä maista ja kaupungeista ympäri maailmaa, joihin meillä on mahdollisuus mennä. Espanjan oppiaineessa valmiiksi järjestettyjä vaihtopaikkoja on ainakin Pohjois-Espanjan Oviedossa, Argentiinan Buenos Airesissa, Etelä-Espanjan Cádizissa ja Bilbaon kaupungissa Baskimaassa. Latinalaisen Amerikan ja eteläisen Espanjan paikat ovat kilpailtuja. Suomalaiset opiskelijat haluavat lämpimään ja tunnelmalliseen ympäristöön, jossa musiikki raikaa ja juomat ovat kylmiä.

Minä valitsen Bilbaon.

Cualquier natural de Bilbao conoce el apelativo cariñoso con que se conoce desde antiguo a su Villa: el "bocho". Es ésta una denominación que ha tenido un gran éxito a lo largo del tiempo, y que, aunque hoy parezca haber caído algo en desuso por los miembros de las nuevas generaciones, sigue gozando de una gran expansión entre los naturales de Bilbao.

Jokainen syntyperäinen bilbaolainen tuntee kaupunkinsa vanhan hellittelynimen "el bocho". Tämä nimi on jo kauan ollut laajassa käytössä, ja vaikka sen käyttö nykyään vaikuttaisikin hieman vähentyneen nuorimpien sukupolvien keskuudessa, se on edelleen syntyperäisten bilbaolaisten joukossa laajalle levinnyt.

JOSU GÓMEZ PÉREZ (2006): EL BOCHO: ERÄÄN BILBAOLAISEN NIMEN ETYMOLOGIA

KAUPUNKIA KUTSUTAAN BOTXOKSI¹, kuopaksi. Se sijaitsee vuorten keskellä ja muodostaa pesän poikasilleen. Kun on kuuma, lämpö pysähtyy kuoppaan hiostavana ja painavana. Usein kuitenkin sataa, jatkuvaa hienoa tihkua, joka tunnetaan nimellä *zirimiri*. Talvella kosteutta ja kylmyyttä on vaikea päästä pakoon. Keskuslämmitys puuttuu, vaatteet eivät kuivu, bilbaolaisten sukat ovat aina märät. Taivas kuopan yllä on harvoin sininen, ilma tuskin koskaan täysin raikas. Autojen melu särkee korvia. Silti bilbaolaiset rakastavat kuoppaansa.

Minäkin rakastun kuoppaan. Matkaan Bilbaoon ensimmäistä kertaa, kun markat ja pesetat ovat juuri vaihtuneet euroiksi ja Eurooppa on avoimempi kuin koskaan. Münchenistä saapuva lentokone heittelehtii tuulessa mutta laskeutuu sitten vuorten keskellä aukeavalle kiitoradalle. Kenttä on pieni. Kaikkialla leijuu paksu tupakansavu, koneesta purkautuneet matkustajat puhuvat äänekkäästi. Tavarahihnoja on kaksi. Noukin rikkani ja kannan sen terminaalin ulkopuolella odottavaan bussiin, jonka kyljessä lukee suurin kirjaimin *Bizkaibus*.

Kun linja-auto syöksyy ulos vuoren lävistävästä tunnelista, näen rakkauteni ensimmäistä kertaa. Kaupunki levittäytyy allani: laakson halki mutkittelee joki, joen varrella seisoo metallinen, kuin

1 Baskin kirjoitusasu mukainen *tx* äännetään kuten espanjan ja englannin *ch*.

moukarilla rujoksi kolhittu museo. Puistot katkovat korttelimerta. Kerrostalojen ikkunoista roikkuu pyykkiä. Pyykki osoittaa, että talossa asuu ihmisiä, ikkunoiden takana vietetään elämää, jota en tunne. Esiliina, sukat, vaaleanpunainen neuletakki, ruudullinen kauluspaita, kaikki ne roikkuvat telineessä sinisen sateensuojan alla. Millainen on ihminen, joka käyttää niitä?

Pursun intoa, odotan uusia kokemuksia. Aion ottaa haltuuni baskin kielen. *Emaiguzu gaur gure eguneroko ogia*, anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme. Painan poskeni linja-auton ikkunaa vasten ja lausun sanat hiljaa, tervehdin niillä kaupunkia.

Opinnot alkavat vasta kuukauden kuluttua, joten opiskelen ensimmäiset viikot baskin kieltä kirjoista ja televisiosta. Kiertelen kaupungilla ja ostan baskiksi käännettyjä nuortenkirjoja, jotka olen jo aiemmin lukenut suomeksi. Huolehdin jokapäiväisestä leivästäni ja syön päivittäin ravintoloissa. Kolmen ruokalajin lounas, jota tarjoillaan kello yhdestä neljään, maksaa kahdeksan euroa ja sen kanssa pöytään kannetaan karahvi viiniä.

Ensimmäinen ruokalaji, *primer plato*: pastaa, salaattia, riisiä tai vihanneksia! Rakastan majoneesin kera tarjoiltavaa pasta-salaattia, linssimuhennosta, papumuhennosta, artisokkaa, pistoa eli öljyssä freesattuja kasviksia. Toinen ruokalaji, *segundo plato*: lihaa tai kalaa! Rakastan täytettyjä paprikoita, sekä jauhelihallalla että tonnikalalla! Rakastan turskaa, *marmitakoa* eli baskimaalaista kalakeittoa ja pikkuruusia mustekaloja musteesta valmistetussa kastikkeessa! Jälkiruoka kuuluu hintaan. Suosikkini on *cuajada*, maitovanukas, johon sekoitetaan hunajaa, tai juusto *membrillon* eli kvittienihyytelön kanssa. Ihmiset ympärilläni käyttävät syödessään pelkkää haarukkaa, veitset lepäävät koskemattomina pöydällä. Ruoka työnnetään haarukkaan leivällä, jolla myös kaavitaan lopuksi kastike lautaselta. Pian minäkin unohdan, miten syödään haarukalla ja veitsellä.

Vanhassakaupungissa parvekkeilta roikkuu valkoisia kankaita, joihin on painettu musta Baskimaan kartta. Karttaa ympäröivät punaiset nuolet. Ymmärrän tekstin partasuisen professorin luentojen perusteella: *Euskal presoak Euskal Herrira*, baskivangit Baskimaahan. Parvekkeiden alla katutasossa avautuvat ravitsemusliikkeiden ovet, avoimista ovista pilkottavat baaritiskit on ladottu täyteen pintxoja, leivän päälle aseteltuja suupalasia. Kun sormet tahriutuvat rasvaan, ne pyyhitään ohuisiin paperiliinoin, joita on laatikoissa tiskillä ja pöydillä. Lattia on törkyinen, täynnä oliivinkiviä, hammastikkuja, tupakantumpeja, tahraisia lautasliinoja. Nyrpistän sotkulle nenääni ja asettelen servietin sievästi lautasen reunalle.

”Mitä sinä oikein teet?” baarimikko ärähtää. ”Ei täällä kellään ole aikaa keräillä roskapapereita pöydiltä.”

Baarimikko kouluttaa tyhmää ulkomaalaista: roskat kuuluu heittää maahan, josta ne harjataan kahdesti päivässä, lounasaikaan ja paikan sulkeutuessa.

Lapset ja koirat leikkivät lattioilla roskien ja hammastikkujen seassa. Pöydissä istuu mummoja pelaamassa korttia. Keski-ikäinen vanhapoika, jolla on Downin syndrooma, pukeutuu kauluspaitaan ja suoriin housuihin ja tulee perheensä kanssa baariin syömään fritterattuja mustekalalonkeroita kuten muutkin ikäisensä miehet. Baari on sosiaalisen elämän keskus. Siellä vaihdetaan kuulumiset, sen ovella baskereihin pukeutuneet vanhat miehet juovat rivissä viiniä ja sieltä he köpöttelevät illallisajaksi kotiin.

Suomalainen opintoraha riittää Bilbaossa pidemmälle kuin Helsingissä, mutta viikon kuluttua kuukauden rahat on käytetty. Siirryn keittämään makaronia opiskelija-asuntooni keittiöön. Asuinkumppanini, italialainen Daniela ja kreikkalainen Evgenia, kauhistuvat, kun he näkevät minut sukkasillani.

”Osta tohvelit! Sinähän palellut ja vilustut!”

Kun näen asunnossa ensimmäisen torakan, ymmärrän tohveleiden tärkeyden. Ostan tummansiniset huopatohvelit, joihin on

kirjottu koukeroisia vaaleansinisiä kukkia. Unohdan lähes päivittäin, että minulla on tohvelit jalassa, ja kävelen niissä kauppaan, joen rantaan, pian myös yliopistolle.

Istun tummalla puutuolilla. Minua vastapäätä istuu vaihto-opiskelijoiden asioista vastaava professori. Professorin päälaki on kalju. Nenällä roikkuvat kulmikkaat silmälasit. Professori katsoo minua silmälasiansa yli.

”Et sinä voi ottaa näitä kursseja.”

Olen valinnut kolme kurssia espanjaksi (lauseoppi, vulgaarilatina, vanhat tekstit) ja kolme baskiksi (ääneoppi, kirjallisuusteoria, kielihistoria).

”Helsingin yliopisto”, professori lukee tiedoistani. ”Et sinä osaa tarpeeksi baskia, että voisit osallistua näille kursseille. Valitse jotain muuta, esimerkiksi espanjan täydennyskurssi Erasmus-opiskelijoille.”

Hän jää miettimään.

”Minä opetan vulgaarilatinan kurssia. Tiesitkö, että vulgaarilatinan oppikirjan on kirjoittanut Veikko Väänänen, suomalainen hänkin. Tunnetko?”

En ole koskaan kuullutkaan. Professori lausuu nimen BaNAnen, paino keskimmaisella tavulla. BEIko baNAnen. Vasta kun professori näyttää minulle oppikirjan kannen, ymmärrän, mitä hän sanoo.

”Ai VÄÄNÄNEN?”

”Niin, BaNAnen. Vulgaarilatinan kurssilla saatat pysyä kärryillä, mikäli siis aiot oikeasti opiskella, etkä tullut tänne vain bilettämään.”

”En minä halua opiskella asioita, joita voin opiskella kotona. Tulin Bilbaoon opiskelemaan baskia”, yritän puolustautua.

”Kansalaisopistossa on alkeiskursseja, jos haluat oppia perusteet. *Te vas a perder*, tipahdat vain kärryiltä.”

Taistelen kyyneleitä vastaan. Päätös on kuitenkin minun ja se on jo tehty. Menen baskinkielisille kursseille, sanoi kaljupäinen professori mitä tahansa.

Jotkut opettajista ottavat minut avosylin vastaan. Tiedekunnan dekaani, lyhyt tiukkailmeinen nainen, on erikoistunut vanhojen tekstien tutkimukseen. Menen kurssin ensimmäiselle luennolle ja opettaja sanoo:

”Tätä kurssia ei suositella Erasmus-opiskelijoille. Tämä on teille liian vaikea.”

Kun hän kuulee, että olen Helsingin yliopistosta, hänen ilmeensä muuttuu.

”Ai, sinä olet partasuun opiskelijoita! Siinä tapauksessa terve-
tuloa! Sinä pärjää tällä kyllä.”

Yliopisto on jesuiittojen perustama. Rakennus on vanha, kivinen, avoimia sisäpihoja reunustavat holvikaaret ja holvien suojissa kulkevat käytävät, joilla on kesäkuumalla ihanan viileä ja talvella hyytävän kylmä. On marraskuu, ja minä palelen joka päivä, koska kaikkialla on kylmää ja kostea. Minulle sanotaan, että eihän sinulla voi olla kylmä, sinähän olet suomalainen, ja aluksi jaksan nostaa hieman suupieliäni. Munkit kulkevat ruskeissa kaavuissaan pitkin käytäviä, liukuvat ohi hasista ringissä polttelevien opiskelijoiden, kolmioleivillä ja karamelleillä täytettyjen välipala-automaattien, punaisten metalliovien, joiden takana toimistot ja luokkahuoneet sijaitsevat, he lipuvat omissa taivaallisessa todellisuudessaan meidän meluisan maallisuutemme läpi. Meluisan, sillä baskit pitävät ääntä. He eivät puhu rauhallisesti ja harkiten kuten suomalaiset, jotka välttävät kanssaihmissen häiritsemistä ja henkäisevät lauseen viimeiset tavut kiireesti sisään. Baskit muodostavat äänen syvällä vatsanpohjassa, huutavat, väittelevät, taistelevat äänitilasta, ja yliopiston kiviset seinät ja korkea katto paisuttavat melun kahdeksankertaiseksi. Pakenen vessakopin yksinäisyyteen sekavan

monikerroksista äänimaailmaa, huutoa, tuolinjalkojen raapivaa kirskuntaa lattiaa vasten, lusikoiden kilinää, maiskahtavia suita. Vessoissa haisee puhdistusaine.

Päivän jälkeen olen uuvuksissa. Kaikki mitä olen nähnyt ja kuullut ja haistanut ja tuntenut on lyönyt minut voimattomaksi. Heittäydyn sängylleni vaatteet päällä, makaan siinä kaksi tuntia, kolme tuntia, kunnes löydän viimein voimaa nousta ja katsoa baskinkielisiä televisio-ohjelmia, lukea kirjoja, tehdä seuraavan päivän kotitehtäviä.

Kokemuksia on niin paljon, etten saa öisin unta. Mielessäni pyörii filminpätkä pikakelauksella: päivällä oppimani baskin sanat, opiskelutoverini syömässä tauolla tonnikalavoileipiä, keskustelu, jonka kävin kämppisten kanssa tänään ja jonka käyn luokkatoverini kanssa huomenna, laulu linnusta, jonka siipiä ei saa leikata, korkealla joen yllä kulkevan sillan koristeelliset maalaukset, *aita gurea zeruetan zaudena*, isä meidän joka olet taivaissa, kaikkialla kiertävä tupakansavu, katukäytävien kuviot, ravintoloiden ovilla päivystävät ukot baskereissaan, rakennusten edessä liehuvat punavihervalkeat *ikurriñat*, ruokakaupan säilykehyllystä löytämäni lasipurkki, jonka sisällä oli kikherneitä ja pinaattia ja jonka sisällön olen illalliseksi syönyt. Lounas, jonka aikana toivuin alkupäivän metelistä vessassa, ne kahdeksan kahvia, jotka olen päivän mittaan juonut, jotta pysyisin luennoilla hereillä edellisen unettoman yön jälkeen, kaikki savukkeet, jotka olen hermostuksissani polttanut.

Olen väsymyksestä sekaisin ja samalla aivan hirveän onnellinen.

Nuori nainen lähtee vaihto-opiskelijaksi Bilbaon ja rakastuu kaupunkiin. Baskimaassa hän ei ole liikaa, liian hankala, liian tilaa vievä.

Baskimaassa kaikki on äänekkästä: ihmiset, juhlat ja mielenosoitukset, joissa vaaditaan alueelle itsemääräämisoikeutta. Baskimaassa kukaan ei pienennä itseään, siellä rajat on tehty rikottaviksi. Mutta sitten rikotaan jotain, mikä ei ole korjattavissa. Kertoja joutuu seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, ja se sysää hänet kierteeseen, joka ei päästä otteestaan vaikka kuinka juhlisi tai suorittaisi. Uhriksi hän ei kuitenkaan itseään tunne, pikemminkin syylliseksi.

HANNA LANTON esikoisromaani *Bilbao* on hätkähdyttävä kertomus itsemääräämisoikeudesta ja rajojen rikkomisesta.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-6761-6

PÄÄLLYS: MARKKO TAINA